

Реформи органів державної

реєстрації актів цивільного стану потребують подальшого удосконалення

Т. М. Колотілова

начальник Головного управління юстиції у Полтавській області

Упродовж останніх років одним з основних напрямків, спрямованих на реалізацію Програми економічних реформ Президента України, є оптимізація системи центральних органів виконавчої влади. Зокрема, на виконання Указу Президента України від 06.04.2011 р. № 370/2011 змінено структуру міністерств та їх повноваження [4].

Відповідні зміни відбулися як у Міністерстві юстиції України, так і у його територіальних органах, розширилось коло функцій та повноважень, а також на них покладено принципово нові завдання [5].

Не минули реформаторських змін і відділи державної реєстрації актів цивільного стану, які стали одним із структурних підрозділів реєстраційних служб районних, міських, міськрайонних управлінь юстиції.

Показники роботи цих відділів у період реформування свідчать про стабільну та належну роботу, спрямовану на забезпечення законодавства, регулюючого їх діяльність, підвищення рівня організаційних заходів щодо поліпшення якості обслуговування громадян.

35 відділами реєстрації актів цивільного стану реєстраційних служб управлінь юстиції та 483 виконавчими комітетами сільських, селищних рад Полтавської області тільки у минулому році зареєстровано близько 50 тис. юридичних фактів народження, смерті, шлюбів, розірвань шлюбів та зміни імені.

На підтвердження проведеної державної реєстрації актів цивільного стану видано близько 65 тис. відповідних свідоцтв та понад 37 тис. витягів з Державного реєстру актів цивільного стану громадян.

Разом з тим, чимало прийшлося зробити, щоб урегулювати не тільки деякі правові питання, які виникли в період реорганізації, а і людські відносини як на місцях, так і на рівні області, а саме неузгодженість дій між управлінням юстиції та реєстраційною службою щодо вирішення організаційного та процесуального керівництва, переведення спеціалістів з відділів до реєстраційної служби, заповнення їх вакансій, перегляд посад, порядок проходження документів та ін.

Потребували вирішення також питання матеріального і організаційного плану,

пов'язаних з виготовленням нових печаток, штампів, вивісок, друкарської продукції та ін. для забезпечення безперебійної роботи відділів державної реєстрації актів цивільного стану.

Були переглянуті Положення про відділи відповідно до змін, внесених згідно з наказом Міністерства юстиції України від 06.07.2012 р. № 1018/5 до Типового положення про відділ державної реєстрації актів цивільного стану районного, районного у місті, міського (міста обласного значення), міськрайонного, міжрайонного управління юстиції, затвердженого наказом Міністерства юстиції № 30/5 від 17.04.2002 р. (далі – Типове положення) [6].

Головним управлінням юстиції у Полтавській області було рекомендовано включити до своїх Положень функції, не передбачені Типовим положенням, але які виконуються та мають суттєве значення в роботі відділів державної реєстрації актів цивільного стану, зокрема:

- сприяння реалізації правової освіти населення у забезпеченні захисту прав людини і громадянина у визначеній сфері діяльності;
- ведення роботи з обліку та підтримки в контрольному стані актів законодавства, що застосовується відділом при здійсненні покладених на нього повноважень;
- складання протоколів про адміністративні правопорушення згідно чинного законодавства;
- надання правової допомоги з питань державної реєстрації актів цивільного стану відповідно до міжнародних угод України;
- проведення за заявою наречених реєстрації шлюбу в урочистій обстановці.

На виконання наказу Міністерства юстиції України № 1076/5 від 11.04.2011 р. «Про підвищення ефективності роботи відділів державної реєстрації актів цивільного стану» (зі змінами) [7], з урахуванням доручень Президента України та Уряду щодо поліпшення організації надання адмініст-

ративних послуг та з метою реалізації прав громадян щодо своєчасної та правильної реєстрації актів цивільного стану, переглянуто графіки роботи та прийому громадян, якими передбачено продовження годин прийому в один з робочих днів тижня до 20-ї години та прийому у суботу. Здійснення державної реєстрації смерті проводиться щоденно, крім неділі та за гнучким графіком у неробочі, святкові та вихідні дні, з урахуванням забезпечення строків, встановлених законодавством, що в значній мірі максимально наблизило їх діяльність до забезпечення потреб громадян, реалізації їх прав та законних інтересів.

Певні проблеми вирішувались стосовно матеріально-технічного забезпечення приміщень відділів державної реєстрації актів цивільного стану, робота яких пов'язана з правовим обслуговуванням громадян, найбільш важливими, як радісними, так і сумними моментами їх життя.

На реалізацію доручення Прем'єр-міністра України від 20.08.2011 р. № 39859/1-11 були вжиті відповідні заходи щодо створення належних умов для прийому громадян у цих відділах та зручного доступу до них громадян похилого віку та осіб з обмеженими фізичними можливостями, зокрема вирішені питання облаштування входу до їх приміщень пандусом та встановлення кнопки виклику працівників.

У відділах державної реєстрації актів цивільного стану запроваджено функціонування електронної форми попереднього запису на прийом.

На даний час, у зв'язку з прийняттям Закону України «Про адміністративні послуги» чекаємо на приведення нормативно-правових актів, які регулюють діяльність органів державної реєстрації актів цивільного стану, у відповідність з цим Законом [1].

Особливо тривожить доля надання послуг щодо організації та проведення індивідуальних обрядів державної реєстрації

шлюбу та народження, обрядів ювілеїв весілля, заручин, які користуються найбільшим попитом, вони нікого не залишають байдужими, адже обряди торкаються особистого життя людей, впливають на їх світогляд, етичні та естетичні смаки і переконання.

В нашій області у минулому році з 7149 шлюбів, зареєстрованих у відділах державної реєстрації актів цивільного стану, 94% було проведено урочисто з елементами європейського весілля та найкращих народних традицій і звичаїв Полтавського краю.

За останні роки чимало зроблено щодо оновлення залів урочистих подій, а саме в сучасному їх оздобленні з використанням народних атрибутів та державної символіки.

При відділах державної реєстрації актів цивільного стану реєстраційних служб міських, міськрайонних управлінь юстиції до цього часу функціонують лекторії та школи молодожонів, в яких проводять бесіди психологи, лікарі з Центру планування сім'ї, спеціалісти управління юстиції, що сприяє підготовці молоді до сімейного життя. Ми спостерігаємо, що іноді молоді люди, які готуються побратися, не готові до шлюбу не тільки матеріально, а і морально, тому ці відділи незважаючи, що відповідні функції не закріплені на законодавчому рівні, намагаються через такі школи, спільні заходи з соціальними службами сім'ї, дітей та молоді, управліннями у справах сім'ї, молоді та спорту місцевих органів виконавчої влади допомогти їм розібратися, як і для чого починати сімейне життя, довести до них основи шлюбно-сімейного законодавства щодо значення державної реєстрації шлюбу, її правових наслідків, особистих та майнових прав та обов'язків подружжя, навчити ставитися до сім'ї, як до найбільшої цінності у житті.

Звичайно, Україна розбудовується як демократична, соціальна, правова держава, з'являються нові явища та тенденції, суспільство змінюється, відбувається пев-

на переорієнтація цінностей, дещо по-іншому будуються відносини, але хотілося б, щоб сім'я залишалася складовою частиною держави і щоб відділи державної реєстрації актів цивільного стану були не тільки реєстраторами, а і надалі впливали на зміцнення сім'ї і родинних стосунків, як основи суспільства. Хочеться сподіватися, що на державному рівні вирішиться питання проведення урочистих реєстрацій саме цими відділами, а не суб'єктами господарювання, які, на наш погляд, ставитимуть за мету прибуток, що призведе до втрати значення урочистостей.

Успішне виконання покладених завдань по забезпеченню законності при проведенні державної реєстрації актів цивільного стану залежить від належної організації спільної роботи відділів державної реєстрації актів цивільного стану та виконкомів сільських та селищних рад.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» (далі – Закон) останні входять в систему органів державної реєстрації актів цивільного стану [2]. Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. ст. 11, 38) їм делеговані повноваження з питань реєстрації актів цивільного стану, при здійсненні яких вони підконтрольні і підзвітні органам виконавчої влади [3].

Типовим положенням та затвердженнями на місцях положеннями про відділ державної реєстрації актів цивільного стану районного, міськрайонного управління юстиції на них покладені обов'язки по здійсненню перевірок додержання вимог чинного законодавства посадовими особами виконавчих органів сільських, селищних рад, які проводять державну реєстрацію народження фізичної особи та її походження, шлюб, смерть та надання їм методичної допомоги, прийняття від них звітів за встановленими формами.

Крім того, відділ забезпечує виконавчі органи сільських, селищних рад бланками

актових записів цивільного стану та іншою документацією, а це книги обліку відповідних заяв, бланків свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану за видами реєстрації. У даному випадку, як і раніше, виникає питання фінансування цих витрат.

Також відділ забезпечує ці органи бланками свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану.

Порядок ведення обліку і звітності про використання бланків свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану, а також їх зберігання, затверджений наказом Міністерства юстиції України № 1578/5 від 29.10.2012 р., регламентує їх отримання, використання, облік та зберігання [8].

Проблемними залишаються питання додержання інструктивних вимог щодо зберігання бланків свідоцтв у сільських, селищних радах, оскільки майже в половині з них не повністю забезпечені умови зберігання цих документів, а саме відсутня охорона приміщень.

На виконання постанови колегії Головного управління юстиції з даного питання неодноразово направлялися листи головам районних рад та державних адміністрацій щодо сприяння у забезпеченні схоронності документів, у зв'язку з чим у минулому році ще 50 сільських рад знайшли змогу забезпечити охорону, проте відсутність в законодавстві норми щодо можливості припинення видачі бланків, у разі неповного додержання вимог щодо їх зберігання, та відсутність коштів гальмують вирішення цієї проблеми.

Актуальним залишається питання оснащення комп'ютерною технікою виконавчих комітетів сільських, селищних рад області, які відповідно до Закону, а саме його частини другої ст. 12, яка набула чинності з 27 липня цього року, повинні складати актові записи цивільного стану в електронному вигляді [2].

Нашим управлінням, починаючи з II півріччя 2012 року, впроваджено постійний

моніторинг за станом вирішення цього питання та вжито ряд організаційних заходів. Зокрема, усіма районними, міськрайонними управліннями юстиції області проведено спільно з районними, сільськими, селищними радами наради з розгляду аналізу наявної комп'ютерної техніки, забезпечено розгляд даного питання на апаратних нарадах з головами та секретарями рад в адміністраціях, питання щодо виділення необхідних коштів розглянуто на сесіях сільських, селищних рад. На даний час в області 79% з них мають комп'ютерну техніку, яка відповідає вимогам, визначеним Укрдержреєстром, 21% – потребують її заміни.

Разом з тим, необхідність захисту конфіденційної інформації, що міститься в актових записах, потребує забезпечення виконавчих органів сільських, селищних рад електронним цифровим підписом, встановлення відповідних програм, їх супроводження, навчання осіб, які проводять державну реєстрацію.

Потребує правового уточнення порядок взаємодії між Пенсійним фондом та органами державної реєстрації актів цивільного стану щодо надання відомостей про померлих осіб.

Зокрема, відповідно до абзацу 2 пункту 16 глави 5 розділу III Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджених наказом Міністерства юстиції України № 52/5 від 18.10.2000 р. (із змінами), у редакції наказу Міністерства юстиції № 3307/5 від 24.12.2010 р. (далі – Правила реєстрації) органи державної реєстрації актів цивільного стану протягом десяти робочих днів з дня державної реєстрації смерті особи подають відповідні відомості територіальним органам Пенсійного фонду України [9].

Такі відомості, як показує практика, подаються кожним з них до Пенсійного фонду тричі на місяць, враховуючи, що відділи державної реєстрації актів цивільного стану, які на підставі актових записів, складе-

них у відділі, а також поданих виконкомом сільських рад, після закінчення звітного місяця (точна дата не встановлена) згідно Інструкції про ведення звітності відділами державної реєстрації актів цивільного стану, затвердженої наказом Міністерства юстиції України 24.01.2013 № 169/5, складають звіт за встановленою формою, який не пізніше 7-го числа наступного за звітним місяцем направляють до відповідного відділу реєстраційної служби Головного управління юстиції [10].

Проте Головне управління Пенсійного фонду області ставить питання про передачу відомостей про померлих громадян

до їх територіальних органів, сформованих за сукупністю відомостей за відповідний період по району, що не передбачено Правилами реєстрації та не відповідає встановленому ними терміну подання цих відомостей.

Дані пропозиції ґрунтуються на фактах несвоєчасної подачі інформації виконкомом сільських, селищних рад, що призводить до зловживань в частині отримання пенсії після смерті пенсіонерів, особливо по банківських карткових рахунках.

Разом з тим, маємо надію, що здійснення намічених перетворень в органах юстиції допоможе плідно працювати на благо людей та захист інтересів України.

Список використаної літератури

1. Закон України «Про адміністративні послуги» від 06.09.2012 р. № 5203-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу //www.zakon.rada.gov.ua
2. Закон України «Про державну реєстрацію актів цивільного стану» від 01.07.2010 р. № 2398-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу //www.zakon.rada.gov.ua
3. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» від 21.05.1997 р. № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу //www.zakon.rada.gov.ua
4. Указ Президента України «Питання оптимізації системи центральних органів виконавчої влади» від 06.04.2011 р. № 370/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу //www.president.gov.ua
5. Указ Президента України «Про затвердження Положення про Міністерство юстиції України» від 06.04.2011 р. № 395/2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу //www.president.gov.ua
6. Наказ Міністерства юстиції України «Про внесення змін до наказу Міністерства юстиції України від 17.04.2002 р. № 30/5» від 06.07.2012 № 1018/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу //www.minjust.gov.ua
7. Наказ Міністерства юстиції України «Про підвищення ефективності роботи відділів державної реєстрації актів цивільного стану» від 11.04.2011 р. № 1076/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу //www.minjust.gov.ua
8. Порядок ведення обліку і звітності про використання бланків свідоцтв про державну реєстрацію актів цивільного стану, а також їх зберігання, затверджений наказом Міністерства юстиції України від 29.10.2012 № 1578/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу //www.minjust.gov.ua
9. Правила державної реєстрації актів цивільного стану в Україні, затверджені наказом Міністерства юстиції України від 18.10.2000 р. № 52/5 у редакції наказу Міністерства юстиції від 24.12.2010 р. № 3307/5 [Електронний ресурс]. – Режим доступу //www.minjust.gov.ua
10. Інструкція про ведення звітності відділами державної реєстрації актів цивільного стану, затверджена наказом Міністерства юстиції України № 169/5 від 24.01.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу //www.minjust.gov.ua